

Nr 305.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pensionsförhållandena för övningslärare vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier; given Stockholms slott den 11 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att godkänna följande bestämmelser angående pensionering av vissa lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier:

1. För ordinarie lärare i övningsämne vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier — lärare i trädgårdsskötsel härvid undantagen — skall pensionsunderlaget i förhållande till den avlöning för år räknat, läraren skulle uppbära, därest han bestred tjänstgöring till den omfattning, som närmast föregående hösttermin var för hans tjänst bestämd, beräknas på det sätt,

att pensionsunderlaget skall, om den sålunda beräknade årsavlöningen icke överstiger 700 kronor, utgöras av nämnda årsavlöning;

att, om denna årsavlöning överstiger 700 kronor men icke 3,700 kronor, pensionsunderlaget skall motsvara summan av 700 kronor och $\frac{2}{3}$ av den del av årsavlöningen, som överskjuter 700 kronor; samt

att, där nämnda årsavlöning överstiger 3,700 kronor, pensionsunderlaget skall motsvara summan av det på en årsavlöning av 3,700 kronor sålunda uträknade beloppet eller alltså 2,700 kronor och hälften av den del av årsavlöningen, som överskjuter 3,700 kronor.

2. Högsta pensionsunderlaget skall för sådan lärare utgöras av det gällande pensionsunderlaget, omräknat efter avlöning och övertidsersättning i

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 270 häft. (Nr 305). 1

högsta lönegraden, där icke redan det gällande pensionsunderlaget grundats på förhållandena i nämnda lönegrad.

3. Hel pension för sådan lärare skall utgöra $\frac{1}{10}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för läraren gällande under vart och ett av de tio år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet.

Övergångsbestämmelse. Hel pension skall utgöra, därest lärare efter uppnådd pensionsålder år 1919 avgår från sin tjänst, det under nämnda år för honom gällande pensionsunderlaget; därest lärare år 1920 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{2}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919 och 1920; därest lärare år 1921 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{3}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919—1921 o. s. v. samt, därest lärare år 1927 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{9}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919—1927.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

---

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11
mars 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anförde härefter:

I den framställning, som gjordes till 1904 års riksdag angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk, föreslogs, bland annat, att pensionsbeloppet skulle för ordinarie övningslärare utgöra tre fjärdedelar av de löneförmåner, han under de tio sista åren i medeltal för år uppburit eller skulle hava uppburit, i den händelse han hela tiden själv bestritt sin tjänst, dock att pensionsbeloppet för övningslärare icke i något fall finge överstiga 3,000 kronor.

Ang. pensionsförhållanden för övningslärare vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier.

Riksdagen, som icke kunde godkänna den av Kungl. Maj:t föreslagna beräkningsgrunden, ansåg, att densamma borde ändras i överensstämmelse med den vid löne- och pensionsregleringar under senaste tiden följda principen, att för

Före år 1918 gällande bestämmelser.

tjänst, där avlöningen icke vore delad i lön och tjänstgöringspenningar, pensionsbeloppet skulle utgöra två tredjedelar av avlöningen. Då emellertid pensionsbeloppet för de övningslärare, som icke åtnjutit arvode för överarbete, härigenom skulle bliva något knappt och till och med understiga vad som dittills varit stadgat eller i särskilda fall av riksdagen beviljats för övningslärare, som ej haft pensionsrätt sig tillerkänd, beslöt riksdagen, att nämnda belopp ej skulle utgå med mindre belopp än lönen oavkortad. Härigenom bereddtes lärarna vid de mindre besökta läroverken, där arvode ej kunde påräknas, en avsevärd fördel, vilken därjämte, vad teckningslärarna beträffade, vore ägnad att utjämna den stora skillnad i pensionsbelopp, som genom Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna uppstå mellan lärare, som endast uppbure lön, och lärare, som åtnjöte både lön och arvode.

Riksdagen beslöt alltså, att pensionsbeloppet skulle utgöra för ordinarie övningslärare två tredjedelar av de löneförmåner han under de tio sista åren i medeltal för år uppburit eller skulle hava uppburit, i den händelse han hela tiden själv bestritt sin tjänst, dock icke lägre belopp än lönen oavkortad.

I överensstämmelse härmed blevo också bestämmelserna om övningslärarens pension avfattade i kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.

I anslutning härtill föreskrevs vidare i 18 § av lagen avgående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907, att för tecknings-, gymnastik- och musiklärare vid rikets allmänna läroverk skulle, intill dess ny lönestat kunde varda fastställd, gälla, i avseende å beräkning av pensionsunderlaget, att såsom pensionsunderlag skulle betraktas lönen, oavkortad, samt vid beräkning av beloppet av hel pension vad genom kungörelsen den 27 augusti 1904 blivit stadgat om pensionsbeloppets beräkning.

Angående pensionsunderlag för lärare eller lärarinnor i övningsämnen vid högre lärarinneseminariet gävos i samband med 1904 års löne- och pensionsreglering inga särskilda bestämmelser.

Vad däremot angår motsvarande lärare vid folkskoleseminarierna, stadgades i den den 27 augusti 1904 utfärdade kungörelsen angående löne- och pensionsreglering för dessa läroanstalter — på sätt riksdagen med bifall till vad Kungl. Maj:t i ämnet föreslagit i sådant hänseende beslutit — att pensionsbeloppet skulle utgöra för lärare i musik och sång, i teck-

ning, i gymnastik och i slöjd tre fjärdedelar av det befattningen åtföljande arvode med ålderstillägg, dock att för övningslärare, som uppbure pension för annan statens tjänst, sammanlagda av statsmedel utgående pensionsbeloppet icke finge överstiga 3,000 kronor.

Rörande pensionsrätt för lärare i trädgårdsskötsel och i hushållsgöromål meddelades inga föreskrifter.

I den framställning, som till 1918 års lagtima riksdag avläts i fråga om löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter (proposition nr 260), föreslogs ifråga om pensionsförhållandena för övningslärare vid de allmänna läroverken, bland annat, att för ordinarie övningslärare pensionsunderlaget skulle utgöra två tredjedelar av den avlöning, läraren skulle uppbära, därest han bestrede tjänstgöring till den omfattning, som närmast föregående hösttermin var för hans tjänst bestämd, dock att pensionens belopp skulle bestämmas med hänsyn till medelbeloppet för år av de högsta pensionsunderlag, som varit för läraren gällande under vart och ett av de tio år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet, likväl icke lägre belopp än lönen oavkortad.

Löne- och pensionsreglering vid 1918 års lagtima riksdag.

Liknande bestämmelser föreslogos i samma proposition beträffande övningslärare vid högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier, dock att vad sålunda föreslagits icke skulle gälla vid folkskoleseminarierna anställda lärare i trädgårdsskötsel, för vilka andra bestämmelser, varom nu ej är fråga, skulle komma till tillämpning.

I den skrivelse, nr 394, vari riksdagen anmälde sina beslut i fråga om nämnda löne- och pensionsregleringar, framhöll emellertid riksdagen — med erinran därom, att förslaget att övningslärares pension minst skulle motsvara lönen oavkortad, tillkommit såsom ett av löneregleringskommittén förordat tillägg till lärarlönenämndens i övriga delar följda förslag — att riksdagen icke kunnat undgå att uppmärksamma, hurusom genom tillägget »likväl icke lägre belopp än lönen oavkortad» avsevärda ojämnheter skulle uppstå i fråga om den inbördes storleken av pensionsbeloppen för olika övningslärarkategorier. I betraktande härav hade riksdagen ansett lämpligast, att oförmälda tillägg uteslötes. Men då detsamma uppenbarligen tillkommit för att tillgodose de svagast avlönade övningslärarna och då det givetvis vore av vikt, att den angivna bristen bleve avhjälpd, hade riksdagen funnit sig böra anhålla, att Kungl. Maj:t måtte åvägbringa en utredning i fråga om övningslärarnas pensionsförhållanden och för riks-

dagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kunde föranleda. I samband härmed föreskrev också riksdagen, att övningslärare — med undantag dock för lärare i trädgårdsskötsel — som med eller under år 1919 utnämndes till ordinarie befattning, skulle vara underkastad de förändrade bestämmelser ifråga om rätt till pension, som under nämnda år kunde varda meddelade.

I enlighet med riksdagens beslut äro ock de i ämnet utfärdade kungörelserna den 22 juli 1918 avfattade.

Yttrande av
Läroverksöver-
styrelsen och
folkskolöver-
styrelsen, ^{12/11}
1918.

Sedan med anledning av riksdagens omförmälda beslut läroverksöverstyrelsen och folkskolöverstyrelsen anbefallts inkomma med utredning och förslag i frågan, hava överstyrelserna i skrivelse den 12 november 1918 framlagt förslag i ämnet och däri hemställt, att bestämmelserna rörande pensionsunderlag för övningslärare vid ifrågavarande läroanstalter måtte erhålla följande lydelse:

»För annan ordinarie övningslärare än lärare i trädgårdsskötsel skall pensionsunderlaget, såvida den med hans tjänst under närmast föregående hösttermin förenade tjänstgöring icke överstigit 20 timmar i veckan, utgöra den årsavlöning, efter vilken han sagda termin uppburit avlöning, men $\frac{2}{3}$ av nämnda årsavlöning, därest nyssnämnda tjänstgöring omfattat mer än 20 timmar i veckan, dock icke lägre belopp än som motsvarar årsavlöningen för 20 timmars tjänstgöring i veckan, varvid den mot 20 timmar i veckan svarande årsavlöningen beräknas efter det belopp för veckotimme, varmed ersättning skolat utgå för varje veckotimmes undervisning utöver den mot den fastställda lönen svarande undervisningstiden, och skall för ordinarie övningslärare hel pension utgöra $\frac{1}{10}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för läraren gällande under vart och ett av de 10 år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet».

Överstyrelserna hava till stöd för sitt förslag anfört följande:

Den utredning, som överstyrelserna fått i uppdrag att verkställa, avser att åstadkomma en sådan reglering av övningslärarnas pensionsförhållanden, att de svagast avlönade bland dessa lärare bliva tillgodosedda. Läroverksöverstyrelsen har redan tidigare, nämligen i framställning den 31 januari 1917, framlagt en dylik utredning, avpassad efter de avlöningsbestämmelser, som av nämnda överstyrelse föreslagits i dess yttrande den 10 juni 1915 angående lärarlönenämndens betänkande beträffande ny löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter. Då de numera fastställda avlöningsbestämmelserna för nämnda lärarpersonal emellertid i flera avseenden avvika från

dem, som legat till grund för sagda utredning, är denna icke längre tillämplig på de förändrade förhållandena, även om dess ledande principer fortfarande kunna i det hela följas.

För att få en överblick över pensionsbeloppens storlek för olika kategorier av övningslärare och för olika omfattning av dessa lärares tjänstgöring har å skrivelsen bilagda tabellbilagor för de särskilda lärargrupperna införts tjänstgöringens timantal, avlöningen i högsta lönegraden, motsvarande pensionsunderlag enligt de genom kungörelse den 22 juli 1918 utfärdade bestämmelser samt pensionsunderlagen enligt det av överstyrelserna i det följande framlagda förslag.

Då, såsom framgår av dessa tabeller, de mot de lägre timtalen svarande pensionsunderlagen måste anses vara för låga, bör i fråga om dessa enligt riksdagens uttalande en höjning ske. För vinnande av detta ändamål ha överstyrelserna ansett, att till grund för pensionsunderlagets beräkning i dessa fall bör läggas *lärarens hela avlöning*, alltså icke endast två tredjedelar av denna avlöning, såsom föreskrivits i ovan anförda bestämmelser. En manlig musiklärare vid realskola med minsta föreskrivna tjänstgöring (9 veckotimmar) får då en pension av 1,440 kronor i stället för enligt nämnda bestämmelse 960 kronor, en manlig tekningslärare med 10 veckotimmar 1,600 kronor i stället för 1,070 kronor, en manlig gymnastiklärare med 13 veckotimmar 2,080 kronor i stället för 1,390 kronor.

Det blir då fråga om hur långt denna princip för pensionsunderlagets beräkning bör tillämpas. Givet är, att för lärare, vars tjänstgöring omfattar ett stort timantal, icke samtliga löneförmåner utan endast en del av dessa kunna få ingå i pensionsberäkningen. För sådana lärare torde man icke ens kunna bibehålla bestämmelsen, att pensionens belopp icke skall understiga lönen. Den ifrågavarande gränsen bör enligt överstyrelsernas mening avpassas så, att ett skäligt existensminimum för en tjänsteman i ifrågavande lärares ställning blir så vitt möjligt honom tillförsäkrat. Härvid torde man icke böra stanna vid ett alltför lågt timantal utan se till, att även lärare med något större tjänstgöring få sina berättigade intressen i pensionshänseende tillgodosedda. I samma mån som tjänstgöringen varit mera omfattande och läraren sålunda åt densamma ägnat sin huvudsakliga verksamhet, bör nämligen detta anspråk äga berättigande. Överstyrelserna ha tänkt sig, att nämnda gränsskillnad lämpligen borde sättas vid 20 veckotimmars tjänstgöring, så att lärare med högst denna tjänstgöring skulle få tillgodoräkna sig hela sin avlöning vid pensionsunderlagets beräkning. För större tjänstgöring än 20 veckotimmar skulle endast två tredjedelar av samtliga avlöningsförmåner utgöra pensionsunderlag, dock så att detta icke sättes till lägre belopp än som motsvarar avlöningen för 20 timmars tjänstgöring i veckan. En följd av sistnämnda bestämmelse skulle bliva, att, såsom av tabellerna framgår, beträffande timantal, som ligger närmast över 20, pensionsunderlaget kommer att bliva lika med pensionsunderlaget för 20 timmar. Detta inträffar nämligen för alla de timantal, för vilka två tredjedelar av hela avlöningen är mindre än hela avlöningen för 20 veckotimmar. Även för dessa timantal kommer alltså en höjning av pensionsunderlaget att äga rum, ehuru med avtagande storlek ju längre man avlägsnar sig från gränsen 20 veckotimmar. Av tabellerna framgår, att

nämnda höjning upphör först vid 29 timmar och att sålunda ända till detta timantal pensionsunderlaget håller sig något högre än två tredjedelar av avlöningssumman. Emellertid bör erinras om att sistnämnda förhållande äger rum även för flera andra lärarkategorier. Så utgör exempelvis för manliga adjunkter och lektorer i högsta lönegraden pensionsunderlaget 72 % av deras hela avlöning. Det torde därför icke få anses oberättigat, att även övningslärare med något mera omfattande tjänstgöring intill en viss gräns kommer i åtnjutande av någon höjning av pensionen utöver det belopp, som skulle betingas av pensionsunderlagets beräkning enligt normen två tredjedelar (67 %) av avlöningen.

I förslaget till pensionsbestämmelser har uttryckligen angivits, på vad sätt den mot 20 veckotimmars tjänstgöring svarande årsavlöningen skall beräknas, detta med hänsyn till en eller annan lärare, vars tjänstgöring kan komma att omfatta ett mindre timantal än som motsvarar den för den fastställda lönen bestämda tjänstgöringsskyldigheten.

Vad beträffar bestämmelsen om pensionens belopp hava överstyrelserna anslutit sig till den formulering av ifrågavarande bestämmelse, som förekommer i gällande pensionslag för civila tjänst innehavare.

Statskontorets utlåtande
23/1 1919.

Efter det statskontoret anbefallts yttra sig i ärendet, har ämbetsverket den 23 januari 1919 avgivit utlåtande och däri tillstyrkt, att för beräkning av pensionsunderlag och pension för ifrågavarande lärare måtte givas bestämmelser av följande innebörd:

• För annan övningslärare än lärare i trädgårdsskötsel skall pensionsunderlaget i förhållande till den avlöning för år räknat, läraren skulle uppbära, därest han bestred tjänstgöring till den omfattning, som närmast föregående hösttermin var för hans tjänst bestämd, beräknas på det sätt, att pensionsunderlaget skall, om den sålunda beräknade årsavlöningen icke överstiger 700 kronor, utgöras av nämnda årsavlöning; att om denna årsavlöning överstiger 700 kronor men icke 3,700 kronor, pensionsunderlaget skall motsvara summan av 700 kronor och $\frac{2}{3}$ av den del av årsavlöningen, som överskjuter 700 kronor; samt att, där nämnda årsavlöning överstiger 3,700 kronor, pensionsunderlaget skall motsvara summan av det på en årsavlöning av 3,700 kronor sålunda uträknade beloppet eller alltså 2,700 kronor och hälften av den del av årsavlöningen, som överskjuter 3,700 kronor; och skall hel pension för sådan lärare utgöra $\frac{1}{10}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för läraren gällande under vart och ett av de 10 år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet.

Efter erinran om de före år 1918 gällande pensionsbestämmelser för övningslärare och tillkomsten av dessa bestämmelser anför statskontoret följande:

Häraf framgår, att redan tidigare framträtt vissa vanskligheter vid ordnandet av pensionsförhållandena för övningslärarna vid statens förenämnda läroanstalter och särskilt vid de allmänna läroverken. Detta förhållande är givetvis beroende av den avsevärda skillnad i avlöningen även mellan övningslärare i samma kategori vid skilda läroverk, vilken skillnad i sin ordning har sin grund i den olika omfattning, vari övningslärares undervisning vid läroverken enligt föreliggande faktiska behov måste tagas i anspråk. Med hänsyn härtill har avlöningen för övningslärarna så ordnats, att för lärare av samma kategori bestämts viss fast avlöning i vissa lönegrader för en tjänstgöring, omfattande visst antal timmar i veckan, olika med hänsyn till såväl tjänstgöringens omfattning som grunden för avlöningen för lärare vid högre allmänt läroverk och lärare vid realskola eller samskola. Utöver denna fasta lön utgår, där tjänstgöringen överstiger det härför bestämda antalet veckotimmar, särskild för veckotimme bestämd ersättning, olika icke blott för olika lönegrader och för skilda lärarkategorier utan även allt efter som läraren är anställd vid ena eller andra gruppen av läroverk. För en del av dessa övningslärare, särskilt för vid realskolor anställda lärarinnor i kvinnligt handarbete, är minimitjänstgöringen endast 6 veckotimmar med en avlöning i högsta lönegraden av blott 696 kronor för år räknat; och då en sådan befattning synes hava karaktär av bisyssla bredvid annan huvudsaklig verksamhet, skulle man nästan kunna ifrågasätta, huruvida skäl kunna anses föreligga att här anordna pensionering. Jämför man härmed, att fall förekomma, då övningslärare och lärarinnor tagas i anspråk för en undervisning av ända till 34 veckotimmar, då avlöningen kan stiga till inemot 6,000 kronor om året, framgår med full tydlighet, att särskilda svårigheter måste möta vid försök att enhetligt ordna pensionsförmånen för dessa lärargrupper med deras skiftande tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.

De egenartade avlöningsförhållanden, som sålunda befunnits böra tillämpas i fråga om övningslärare, hava givetvis även utgjort anledning till det undantagsstadgande, att dessa lärare i olikhet mot alla andra civila tjänstinnehavare få grunda pensionen icke blott på den fasta lönen utan även på ersättningen för överarbete.

Vid ovanberörda beslut om borttagande av orden »likväl icke lägre belopp än lönen oavkortad» har riksdagen uppenbarligen letts av den tanken, att vid tillämpning av det sålunda uteslutna stadgandet pensionsbeloppen skulle bliva alltför olika för övningslärare med tjänstgöring till ungefär samma omfattning. En undersökning visar också, att i flera fall en väsentlig skillnad i pensionsbeloppen skulle framträda även mellan lärare tillhörande samma kategori; exempelvis skulle en manlig teckningslärare vid realskola med en medeltjänstgöring av 15 veckotimmar erhålla pension å 1,600 kronor, om han åtnjöt avlöning i högsta lönegraden, medan en manlig teckningslärare vid högre allmänt läroverk med motsvarande tjänstgöring och i samma lönegrad skulle få 2,480 kronor. Det gäller då först att avgöra, huruvida häri ligger något förkastligt. För den sistnämnde är en minimitjänstgöring av 15 veckotimmar i staten fastställd, för den förre däremot endast 10 timmar, och för tjänstgöringen därutöver bekommer han ett tillägg efter vissa grunder; men denna övertidsersättning kan måhända icke

anses utan vidare böra berättiga till högre pension än den, vartill den fasta lönen giver anledning; åtminstone skulle man kunna säga, att först då övertidstjänstgöringen och därför åtnjuten ersättning har nått någon större omfattning i förhållande till minimitjänstgöringen och därför i staten bestämd avlöning, bör någon inverkan på pensionsbeloppet vara skäligen påkallad. Denna tankegång synes ligga till grund för det uteslutna stadgandet, något som särskilt framträder, om man jämför, huru pensionsförhållandena skulle ställa sig för övningslärare av samma kategori vid samma grupp av läroverk. Exempelvis skulle, med tillämpning av det uteslutna stadgandet, en manlig teckningslärare i högsta lönegraden vid högre allmänt läroverk med ända till 22 timmars tjänstgöring icke få högre pension än den i förenämnda exempel upptagna manliga teckningsläraren vid liknande läroverk med minimitjänstgöring av 15 veckotimmar eller 2,480 kronor, motsvarande den fasta lönen med föreskriven avrundning.

På grund härav ligger enligt statskontorets mening en i viss mån berättigad synpunkt till grund för det stadgande, som uteslutits; men om detsamma befinnes böra återupptagas, håller statskontoret dock före, att stadgandet — i syfte att avgifter för pensioneringen må erläggas å det belopp, som lägst skall utgå i hel pension — bör knytas, icke till bestämmelsen om pensionens belopp utan till föreskriften om pensionsunderlaget, vilket alltså skulle lägst motsvara lönen oavkortad. Indirekt skulle en sådan bestämmelse påverka pensionsbeloppet i önskad riktning.

Härigenom skulle givetvis de svagast avlönade bliva i tillbörlig mån tillgodosedda, då hel pension i intet fall skulle utgöra mindre belopp än den fasta lönen. Men då emellertid det icke lär kunna förnekas, att, såsom riksdagen framhållit, ojämnheter i fråga om pensionsbeloppen vissa lärargrupper emellan därvid skulle uppstå, synes annan utväg böra sökas för att i fullständigare mån vinna en lämplig anordning av ifrågakvarande pensionsförhållandena.

Vad överstyrelserna i sådant avseende föreslagit synes dock lämna rum för vissa erinringar. De hava föreslagit, att hela den beräknade årsavlöningen skulle bilda pensionsunderlaget, i fall tjänstgöringen under näst föregående hösttermin omfattat högst 20 veckotimmar. Mot att låta hela fasta lönen ingå i pensionsunderlaget torde icke kunna göras någon anmärkning, enär så varit förhållandet redan enligt 1904 års löne- och pensionsleglering; men däremot vill det synas statskontoret vara att gå väl långt att tillämpa samma regel beträffande ersättningen för övertimmar i sådan utsträckning, som av överstyrelserna föreslagits. Den mot den fasta lönen svarande tjänstgöringen är nämligen i de allra flesta fall bestämd till väsentligt mindre än 20 veckotimmar. Här synes därför en begränsning vara erforderlig.

Vidare kan mot föreliggande förslag anmärkas, att detsamma såsom av de bifogade tabellerna framgår, i tillämpningen medför den verkan, att ända till 10 veckotimmars längre tjänstgöring i vissa fall icke i någon mån inverkar på beloppet av pensionsunderlaget och därför ej heller på pensionens belopp; under det att man i stället synes med ett sådant system, som av överstyrelserna förordats, böra eftersträva, att varje ökning i tjänstgöringens omfattning må göra sig i tillbörlig mån märkbar i beloppet av pensionsunderlag och pension.

Slutligen må framhållas, att överstyrelsernas förslag innebär, att icke blott pensionsunderlaget under ett visst år skulle beräknas med ledning av tjänstgöringens omfattning under nästföregående hösttermin, utan även den avlöning, som då av vederbörande uppbars, skulle, omräknad till årsavlöning, läggas till grund för pensionsunderlaget. Det förra synes riktigt och överensstämmer med nu gällande stadgande, men det senare avviker från vad nu gäller och synes medföra den betänkliga påföljden, att uppflyttning i högre lönegrad icke skulle under första året i den nya lönegraden medföra någon förhöjning av pensionsunderlaget.

Vill man, såsom riksdagen synes hava åsyftat, bättre tillgodose de svagast avlönade utan att för de högre avlönade höja pensionsunderlaget utöver de belopp, vartill nuvarande bestämmelser föranleda, skulle sådant kunna ske genom ett stadgande, att pensionsunderlaget för övningslärare skall, därest lärarens tjänstgöring under nästföregående hösttermin icke omfattat större antal veckotimmar än han för den fastställda lönen är skyldig tjänstgöra, utgöras av den fastställda lönen, men i annat fall motsvara summan av nämnda lön och 40 procent av den sammanlagda ersättning, som belöper på överskjutande antal veckotimmar.

På detta sätt skulle pensionsunderlaget aldrig understiga den fastställda lönen och för varje ökning i tjänstgöringens omfattning ökas i någon mån och därigenom verka till ökning även av pensionsbeloppet.

Härigenom vinnes däremot icke en utjämning mellan pensionsunderlag, respektive pension för lärare vid högre och lägre skolor med samma omfattning av tjänstgöring. Exempelvis skulle skillnaden mellan pensionsunderlagen för en manlig teckningslärare i högsta lönegraden vid högre allmänt läroverk och vid realskola, vilka båda räknade 18 veckotimmars tjänstgöring under nästföregående hösttermin, utgöra 561 kronor.

Vill man åstadkomma jämväl en sådan utjämning, måste all tanke på att minsta pensionsunderlaget skall i varje fall utgöra den fastställda lönen släppas, och samma utgångspunkt för beräkningen tillämpas över hela linjen. Härvid kunde man tänka sig gränsen, intill vilken hela veckotimmesersättningen skulle inräknas i pensionsunderlaget, fastställd till 10 veckotimmar, i vilket fall av den å överskjutande antalet veckotimmar belöpande ersättning borde få i pensionsunderlaget inräknas 50 %, för att de högst avlönade icke skulle drabbas av någon avsevärd minskning i nuvarande pensionsunderlag, respektive pension.

Om någon ytterligare förbättring av de svagare avlönades pensionsunderlag synes erforderlig, skulle detta kunna vinnas genom höjning av gränsen till exempelvis 15 veckotimmar, i vilket fall procentsatsen vid tillgodoräknande av ersättningen för överskjutande antalet veckotimmar torde böra sänkas till 40 % för att icke verka för stor höjning för de bättre avlönade.

Med visst fog synes emellertid kunna göras gällande, att hela avlöningen må i pensionsunderlaget inräknas endast i den mån den motsvarar minimiantalet veckotimmar och alltså utgör fast avlöning i högsta lönegraden; och på grund härav skulle med utgångspunkt från det lägsta antal veckotimmar, som för någon grupp av ifrågakvarande lärare är bestämt, d. v. s. 6 veckotimmar, som är

minimitjänstgöringen för lärarinnor i kvinnligt handarbete vid samskolor, kunna fastställas den normen, att hela avlöningen skulle i pensionsunderlaget inräknas endast för 6 veckotimmar. För överskjutande antal veckotimmar till och med 20 skulle då tillgodoräknas $\frac{2}{3}$ av avlöningen och för återstående veckotimmar endast $\frac{1}{2}$ av avlöningen, allt i syfte att reglera pensionsunderlagen till lämpliga belopp.

Vid bestämmande av pensionsunderlaget enligt dessa grunder, som i det avseendet överensstämma med överstyrelsernas förslag, att beräkningen hänför sig till antalet veckotimmar, synes såsom nämnda styrelser föreslagit tillika böra stadgas, att för varje veckotimme tillgodoräknas det belopp, som i varje fall enligt staten utgår såsom ersättning för varje veckotimmes tjänstgöring utöver den mot den fastställda lönen svarande undervisningstiden.

Därest något av dessa olika sätt att anordna nu beskrivna system skulle befinnas böra ifrågakomma, synes gränsen lämpligen kunna sättas vid 10 veckotimmar; och skulle statskontoret under sådan förutsättning vilja föreslå, att beräkningen av pensionsunderlag och pension för ifrågavarande lärare må bestämmas på följande sätt:

För annan övningslärare än lärare i trädgårdsskötsel skall pensionsunderlaget beräknas i förhållande till den avlöning för år räknat, han skulle uppbära, därest han bestred tjänstgöring till den omfattning, som närmast föregående hösttermin var för hans tjänst bestämd, på det sätt, att pensionsunderlaget skall, om hans tjänstgöring under nämnda termin varit bestämd till 10 veckotimmar eller därunder, utgöras av nämnda årsavlöning samt i annat fall motsvara summan av hela den på 10 veckotimmar belöpande del av årsavlöningen och hälften av den del av årsavlöningen, som belöper på överskjutande antal veckotimmar; varvid för varje veckotimme tillgodoräknas det belopp, som i varje fall enligt staten utgår såsom ersättning för varje veckotimmes tjänstgöring utöver den mot den fastställda lönen svarande undervisningstiden. Hel pension skall för sådan lärare utgöra $\frac{1}{10}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för läraren gällande under vart och ett av de 10 år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet.

Emellertid synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke de uppställda önskemålen skulle med en större jämnhet, än som kan vinnas genom en enhetlig beräkning av pensionsunderlaget efter tjänstgöringens omfattning i veckotimmar, kunna åstadkommas genom en beräkning direkt efter den avlöning, vartill tjänstgöringen under nästföregående hösttermin föranleder. Därigenom skulle utan tvivel vinnas en ytterligare utjämning, där sådan kan anses önskvärd, i det att samma avlöningsbelopp, oavsett det olika antal veckotimmar, som i ena och andra fallet kan hava lett till detta belopp, alltid skulle medföra samma pensionsunderlag. Exempelvis skulle en manlig teckningslärare vid realskola och en manlig slöjdlärare vid folkskoleseminarium, den förre med 30 veckotimmars tjänstgöring och den senare med 32 veckotimmars tjänstgöring, hava samma pensionsunderlag, 3,250 kronor, då bådas avlöning är lika eller 4,800 kronor i högsta lönegraden.

Tjänstgöringens omfattning blir även här givetvis av betydelse, i det att

antalet veckotimmar, som varit bestämt för vederbörandes tjänstgöring under nästföregående hösttermin, alltjämt skulle tagas i betraktande vid bestämmande av den årsavlöning, som skulle läggas till grund för pensionsunderlagets beräkning; men beräkningen skulle direkt hänföra sig till den sålunda uträknade avlöningen. För att nå de uppställda önskemålen synes detta system böra, med bibehållande av den princip, som varit för statskontoret ledande vid framläggande av förut angivna olika sätt för pensionsunderlagets beräkning, böra så anordnas, att hela avlöningen intill ett visst jämförelsevis lågt belopp får ingå i pensionsunderlaget, men att, där avlöningen överstiger detta belopp, endast viss del av överskjutande avlöningsbeloppet må grundlägga pensionsunderlag. Då den fasta avlöningen i högsta lönegraden för ifrågavarande lärare lägst utgör i avrundat tal 700 kronor, synes detta belopp böra av alla lärare få i dess helhet inräknas i pensionsunderlaget. För att med denna utgångspunkt erhålla pensionsunderlag till belopp, som kunna anses skäligen, synas av överskjutande avlöningen intill 3,700 kronor böra få tillgodoräknas $\frac{2}{3}$ samt av avlöningsbelopp över 3,700 kronor hälften.

I fråga om verkningarna av ett sådant system, vilket givetvis kan till sina detaljer jämkas, exempelvis genom bestämmande av gränsbeloppen till 1,000 kronor, respektive 2,500 kronor, hava liksom beträffande verkningarna av förut angivna beräkningsgrunder framlagts några exempel i bilagda tabeller, däri till jämförelse intagits de belopp, vartill pensionsunderlagen med nu gällande bestämmelser och med tillämpning av överstyrelsernas förslag skulle uppgå.

Vidare fäster statskontoret uppmärksamheten på behovet av en övergångsbestämmelse utöver den i sådant avseende nu gällande föreskriften. I kungörelserna den 22 juli 1918 angående ifrågavarande löne- och pensionsregleringar är i sammanhang med bestämmelserna om pensionsunderlag och pension för övningslärare tillika stadgat, att övningslärare, som befordrats till ordinarie tjänst, innan den nya löneregleringen träder i kraft, i intet fall skall erhålla lägre pension än han skulle komma i åtnjutande av med tillämpning av förut gällande löne- och pensionsbestämmelser. Härigenom anser statskontoret ett tillfredsställande övergångsstadgande hava givits för de övningslärare, som före de nya löneregleringarnas ikraftträdande ägt rätt till pension. Men genom de nya löneregleringarna ha vissa grupper av övningslärare, såsom exempelvis lärarinnorna i kvinnligt handarbete vid samskolorna, upptagits såsom ordinarie övningslärare med rätt till pension. Dessa hade förut icke ägt pensionsrätt, och därför hade icke heller något pensionsunderlag varit för dem gällande före 1919 års ingång. Då övningslärares pension enligt såväl nu gällande som av statskontoret föreslagna stadganden skulle utgöra medeltalet av de högsta pensionsunderlag, som varit för vederbörande gällande under vart och ett av de 10 år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet, kunde detta icke till-

lämpas under de närmaste åren för övningslärare, tillhörande nämnda grupper. För dessa fall ansåg statskontoret böra föreskrivas, att för tid, då övningslärarens tjänst icke varit med pensionsrätt förenad, pensionsunderlag skulle med tillämpning av de utav statskontoret föreslagna bestämmelser beräknas i förhållande till den avlöning, övningsläraren under sådan tid uppburit eller skulle hava uppburit, därest han hela tiden själv bestritt sin tjänst.

Skrivelse från
övningslärare
vid Stock-
holms allmän-
na läroverk.

I en till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ingiven skrift hava sedermera representanter för lärarna i teckning, musik och gymnastik vid Stockholms allmänna läroverk och seminarier framställt vissa önskemål i förevarade fråga, gående ut därpå,

att övningslärarnas pensionsunderlag måtte bestämmas efter den högsta ordinarie årsavlöning, därvid lön och arvoden sammanräknade, som under tjänstetiden åtnjutits; eller

att en övergångsbestämmelse rörande övningslärarnas pensionering måtte åstadkommas, att gälla så länge som nu föreskriven medelavlöningsberäkningstid avses omfatta; samt

att genom en sådan övergångsbestämmelse årsavlöningarna under de år, som falla före år 1919 uti den fastställda tidsperioden, måtte, i och för pensionsunderlagens bestämmande, få beräknas enligt den från och med år 1919 gällande avlöningstaten för övningslärare.

Till stöd härför anföres i huvudsak följande:

Tydligt är, att nuvarande bestämmelser rörande beräkandet av pensionsunderlagen för övningslärare äro något invecklade, vilket även inom riksdagen blivit anmärkt. Vida enklare, och utan att någons förmenta rätt trädas för nära, vore, att pensionsunderlagen för övningslärare bestämdes efter den högsta ordinarie årsavlöning, som under tjänstetiden åtnjutits.

Genom nuvarande bestämmelser inträffar emellertid, att, om den föreskrivna medelavlöningsberäkningen skall tydas efter ordalydelsen, flertalet övningslärare, och just de med mera omfattande tjänstgöring, som på grund av allmänna pensionslagens föreskrift nödgas avgå från sin tjänst under de närmaste 9 åren efter år 1919, icke komma i åtnjutande av full pension enligt den nya lönestaten. Ty ända till år 1929 kommer bestämmelsen om 10-årsperioden att indraga de före år 1919 gällande avlöningsförmånerna i beräkningen av medelinkomsterna för respektive övningslärare och därigenom deras pensioner bliva lägre än som väntats genom den nya löneregleringen. Detta förhållande sätter övningslärarna i en undantagslöst ogynnsam ställning gent emot samtliga på rikets stat avlönade övriga befattningsinnehavare, då ju det vanliga är, att, i och med en ny lönestats ikraftträdande, den tjänsten åtföljande pensionen omedelbart beräknas till sitt fulla belopp.

Undertecknade göra nu härmed en vördsam framställning om att så även måtte ordnas med övningslärarnas pensioner, vilka i varje fall, under alla omständigheter, äro att anse såsom knappt tillmätta.

I fråga om sättet för detta önskemåls förverkligande bedja vi få framlägga följande förslag:

att, i den händelse grunden med medelavlöningsberäkning för viss årsperiod kommer att bibehållas, en övergångsbestämmelse göres, att gälla så lång tid medelavlöningsberäkningen skulle anses komma att omfatta, samt

att årsinkomsterna under de år, som falla före år 1919, uti en fastställd tidsberäkningsperiod måtte få beräknas enligt den från och med år 1919 gällande avlöningsstaten för övningslärare.

En dylik retroaktiv verkan av den nya lönestatens tillämpning vid pensionsberäkning skulle göra övningslärarna i pensionshänseende likställda med övriga löntagare och medföra alla rättvisa önsknings tillfredsställande.

Det sålunda framställda förslaget medför ett bibehållande av de för närvarande i varje förekommande fall nödvändiga omständliga medelavlöningsberäkningarna för visst antal tjänstår. I tillämpningen torde detta beräkningssätt framdeles komma att bli utan betydelse på grund av den likformighet i tjänstgöringen, som för varje särskild övningslärartjänst så småningom uppstått. Till belysande av denna numera för de ordinarie övningslärarna år från år i det närmaste likformiga tjänstgöring hänvisas till skrivelsen bilagda tabeller.

Efter det statskontoret avgivit sitt ovanberörda utlåtande, har statskontoret i skrivelse den 6 februari 1919 meddelat, att till ämbetsverket framstälts en förfrågan om rätta sättet för beräkning av pensionsavgift, som skall av ifrågavarande lärare erläggas enligt bestämmelserna i civila pensionslagen. Då därigenom statskontorets uppmärksamhet blivit fäst på behovet att i detta hänseende meddelas en närmare bestämmelse, vilken lämpligen syntes böra åvägbringas i sammanhang med de ändrade stadganden, vartill statskontoret förut framlagt förslag, hade statskontoret ansett sig ej böra underlåta att anmäla denna fråga. Statskontoret anförde härutinnan följande:

Skrivelse från
statskontoret
1/2 1919.

Enligt stadgande i 10 § av civila pensionslagen skall tjänstinnehavare erlægga pensionsavgift till årligt belopp, motsvarande visst procenttal av det för honom gällande pensionsunderlag; avgiftsprocenten beräknas efter beloppet av det för tjänsten stadgade *högst* pensionsunderlag och utgör $\frac{1}{10}$ procent för varje helt bundrat kronor, dock icke i något fall mindre än 3 procent. Då i kungörelserna den 22 juli 1918 angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid ifrågavarande läroanstalter är stadgat, att för ordinarie övningslärare med undantag för lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium pensionsunderlaget skall utgöras av $\frac{2}{3}$ av den avlöning, läraren skulle uppbära, därest han bestred tjänstgöring till den omfattning, som närmast föregående hösttermin var för hans tjänst bestämd, har härigenom givits en bestämmelse om det för läraren gällande

pensionsunderlag, varå avgiften skall beräknas, men däremot är icke vare sig genom detta stadgande eller eljest i nämnda kungörelser bestämt vad som skall anses utgöra »det för tjänsten stadgade högsta pensionsunderlag», efter vilket avgiftsprocenten skall avpassas. Tvekan har därför uppstått, huru med avgiftsberäkningen rätteligen bör förfaras. Någon ledning för frågans avgörande synes icke vara att vinna varken från de intill utgången av år 1918 gällande bestämmelser, enligt vilka ett visst till siffran fastställt löneavdrag för pensionsändamål blivit stadgat, eller ur de handlingar, som innefatta förarbetena till nu gällande löne- och pensionsregleringar för lärarpersonalen vid nämnda läroanstalter.

I allmänhet behöves i nu ifrågavarande avseende icke någon särskild bestämmelse, enär det av vederbörande stat jämförd med pensionslagen utan vidare framgår vad som är det högsta för varje tjänst stadgade pensionsunderlag. Så är däremot icke förhållandet beträffande övningslärarna på grund av de egenartade avlöningsförhållandena för dessa lärare och det därav beroende stadgandet om pensionsunderlaget, som med tjänstgöringens olika omfattning blir olika för lärare med samma fasta avlöning. Den fasta avlöningen är icke i och för sig avgörande för beloppet av det vid varje tillfälle gällande pensionsunderlaget, och den fasta avlöningen i högsta lönegraden synes därför icke heller, såsom eljest i allmänhet är fallet, kunna utan vidare läggas till grund för beräkningen av det högsta pensionsunderlaget för tjänsten. Den tanken har då framkastats, att det högsta pensionsunderlaget skulle motsvara det högsta avlöningsbelopp, som enligt staten kan utgå för tjänst av samma kategori d. v. s. summan av den för sådan tjänst gällande fasta avlöningen i högsta lönegraden och den högsta ersättning, som enligt staten må utgå för övertidstjänstgöring. En sådan beräkning synes emellertid kunna leda till alltför höga avgifter i vissa fall. För lärare i teckning vid enkelseminarium t. ex. är den fastställda lönen beräknad för 15 veckotimmar och utgör i lägsta lönegraden 1.950 kronor och i högsta lönegraden 2.625 kronor, men ersättning för övertidstjänstgöring kan för lärare i teckning vid seminarium utgå för ytterligare 17 veckotimmar, varigenom högsta avlöningen stiger till 5.600 kronor. För en teckningslärare vid ett enkelseminarium utan övertidstjänstgöring och i lägsta lönegraden utgör enligt gällande bestämmelser pensionsunderlaget $\frac{2}{3}$ av 1.950 kronor, men avgiftsprocenten skulle beräknas efter ett högsta pensionsunderlag av ända till $\frac{2}{3}$ av 5.600 kronor, utan att läraren skulle hava utsikt att kunna komma i åtnjutande av högre pension än den, som motsvarar ett pensionsunderlag av $\frac{2}{3}$ av 2.625 kronor, under förutsättning att tjänstgöringens omfattning alltjämt icke överstiger minimum.

Med hänsyn till de verkningar, som en sådan beräkning alltså kan medföra, torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke det högsta pensionsunderlaget lämpligen borde i anslutning till bestämmelsen om beräkningen av det för läraren gällande pensionsunderlaget bestämmas att motsvara det sålunda beräknade pensionsunderlaget, omräknat efter avlöning och övertidsersättning i högsta lönegraden, där icke redan det gällande pensionsunderlaget är grundat på förhållandena i högsta lönegraden. För den ovan exempelvis nämnda läraren i teckning med ett gällande pensionsunderlag av $\frac{2}{3}$ av 1.950 kronor skulle alltså det högsta pensionsunderlaget utgöra $\frac{2}{3}$ av 2.625 kronor. För en sådan lärare

med 20, respektive 32 veckotimmars tjänstgöring skulle gällande pensionsunderlag i lägsta lönegraden utgöra $\frac{2}{3}$ av 2,600, respektive 4,415 kronor, medan avgiftsprocenten skulle bestämmas efter ett högsta pensionsunderlag av $\frac{2}{3}$ av 3,500, respektive 5,600 kronor. Där det gällande pensionsunderlaget beräknats med tillämpning av avlöning och övertidsersättning i högsta lönegraden, har givetvis därmed uppnåtts det högsta pensionsunderlaget, vadan någon omräkning ej erfordras.

Även om bestämmelsen rörande pensionsunderlagets beräkning ändras, på sätt statskontoret i sitt förenämnda utlåtande ifrågasatt, synes ett uttryckligt stadgande rörande vad som skall anses såsom det högsta pensionsunderlaget för tjänsten vara erforderligt.

Statskontoret hemställer därför, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida icke ett stadgande borde meddelas i syfte att det högsta pensionsunderlaget, efter vilket avgiftsprocenten enligt pensionslagen beräknas, skall för ifrågavarande övningslärare utgöras av det gällande pensionsunderlaget, omräknat efter avlöning och övertidsersättning i högsta lönegraden, där icke redan det gällande pensionsunderlaget grundats på förhållandena i nämnda lönegrad.

Sedan över statskontorets sistnämnda skrivelse läroverksöverstyrelsen och skolöverstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande, hava överstyrelserna i skrivelse den 25 februari 1919 anfört följande:

Läroverks-
överstyrelsens
och skolöver-
styrelsens ut-
låtande $\frac{2}{3}$,
1919.

I likhet med statskontoret finna överstyrelserna, att närmare bestämmelse för beräkning av den procent, efter vilken pensionsavgifterna för ordinarie övningslärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter med undantag för lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium skola beräknas, är erforderlig. Likaså finna överstyrelserna, att en beräkning av nämnda procent med hänsyn till det pensionsunderlag, som uppkommer, om man utgår ifrån att vederbörande tjänstinnehavare uppbär lön i högsta lönegraden och dessutom den högsta ersättning, som enligt staten må kunna utgå för övertidstjänstgöring för ifrågavarande tjänst, skulle komma att innebära en orättvisa mot sådana lärare, som hava en mindre övertidstjänstgöring.

Då det av statskontoret framlagda förslaget, som går ut på att det högsta pensionsunderlaget, efter vilket avgiftsprocenten enligt pensionslagen beräknas, skall för här ifrågavarande övningslärare utgöras av det gällande pensionsunderlaget, omräknat efter avlöning och övertidsersättning i högsta lönegraden, där icke redan det gällande pensionsunderlaget grundats på förhållandena i nämnda lönegrad, kan sägas vila på samma principer, som gälla för beräkning av övriga civila tjänstinnehavares pensionsavgifter, anse sig överstyrelserna böra tillstyrka den av statskontoret gjorda framställningen.

De svårigheter, som visat sig uppkomma, då det gällt fastställandet av bestämmelser rörande övningslärarens pensionering, äro beroende av de

Departements-
chefen.

i förhållande till övriga statens befattningshavare säregna avlöningsförhållanden, som för övningslärarna allt fortfarande gälla och måste gälla, så länge tjänstgöringen för dem är vid olika läroanstalter så varierande, som den nu ter sig. Dessa avlöningsförhållanden hava också tillföre lett till det mot allmänt vedertagna regler stridande stadgandet, att övningslärarna få grunda sin pension ej blott på den fasta lönen utan även på ersättningen för överarbete. För reglerande av hithörande frågor hava nu olika förslag framlagts dels av läroverks- och folkskolöverstyrelserna, dels av statskontoret.

Överstyrelsernas förslag utgår från tjänstgöringens omfattning under nästföregående hösttermin. Mot överstyrelsernas förslag synes mig den huvudanmärkningen kunna riktas, att det icke på ett smidigt sätt anpassar pensionsunderlaget efter den växlande avlöningen. Det lämnar uppenbarligen rum för vissa ojämnheter och fyller ej det önskemål man här vill vinna, nämligen att varje ökning i tjänstgöringens omfattning bör i tillbörlig mån göra sig märkbar i beloppet av pensionsunderlag och pension.

Statskontoret åter framlägger två alternativa förslag, av vilka statskontoret dock synes giva företräde åt det ena. Det första alternativet överensstämmer i det avseendet med överstyrelsernas förslag, att beräkningen av pensionsunderlaget hänför sig till antalet veckotimmar, men är i så måtto att föredraga framför överstyrelsernas förslag, att pensionsunderlagen enligt detsamma bättre skulle komma att avspegla de olika skiftningarna i avlöningen. Det förslag däremot, varåt statskontoret giver företräde, utgår från en beräkning icke efter tjänstgöringens omfattning i veckotimmar räknat utan direkt efter den avlöning, vartill tjänstgöringen under nästföregående hösttermin föranleder. Jag anser detta sistnämnda förslag obetingat vara att föredraga; därigenom skulle samma avlöningsbelopp, oavsett olika antal veckotimmar, som i ena eller andra fallet lett till detta belopp, alltid medföra samma pensionsunderlag, en som synes fullt rättvis och med motsvarande förhållanden i avseende å andra civila befattningshavare överensstämmande grundsats. Statskontorets senare förslag synes mig sålunda bäst svara mot de principer, som annorstädes äro vid beräkning av pensionsunderlag tillämpade, på samma gång det enligt min mening på ett mjukare och smidigare sätt ställer pensionsunderlagen i relation till de växlande avlöningsbeloppen. Mot de närmare detaljerna i detta förslag har jag intet att erinra.

För åskådliggörande av de olika förslagen tillåter jag mig hänvisa till en av statskontoret uppgjord tabell, angivande i siffror hur detta skulle i

praktiken te sig ifråga om pensionering av manlig teckningslärare vid realskola. Nämda tabell torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.

Beträffande övergångsbestämmelser är för närvarande stadgat, att övningslärare, som befordrats till ordinarie tjänst, innan den nya löneregleringen träder i kraft, i intet fall skall erhålla lägre pension än han skulle komma i åtnjutande av med tillämpning av förut gällande löne- och pensionsbestämmelser. I avseende å detta stadgande, vilket beslöts av 1918 års lagtima riksdag i samband med löneregleringen för ifrågavarande lärare, bör givetvis någon ändring icke vidtagas.

Statskontoret har emellertid uppmärksammat, hurusom genom de nya löneregleringarna vissa grupper av övningslärare, vilka förut icke ägt pensionsrätt, upptagits såsom ordinarie befattningshavare med rätt till pension och hurusom i följd därav den föreslagna bestämmelsen om medeltalsberäkningen för fastställande av beloppet av hel pension icke kan på sådana övningslärare tillämpas under de närmaste åren. I anledning härav har statskontoret föreslagit en bestämmelse av innebörd, att för tid, då övningslärares tjänst icke varit med pensionsrätt förenad, pensionsunderlag skall med tillämpning av föreslagna bestämmelser beräknas i förhållande till den avlöning, övningsläraren under sådan tid uppburit eller skulle hava uppburit, därest han hela tiden själv bestritt sin tjänst.

Detta förslag till övergångsstadgande synes mig böra skärskådas i samband med det önskemål i avseende å övergångsbestämmelser, som kommit till uttryck i ovanberörda skrift från representanter för ifrågavarande lärarkategorier. I nämnda skrift göres gällande, hurusom de övningslärare, vilka komma att avgå från sin tjänst under de närmaste nio åren efter år 1919, icke skulle komma i åtnjutande av full pension enligt den nya lönestaten, enär ända till år 1928 bestämmelsen om beräkandet av hel pension efter pensionsunderlagen under de tio åren närmast före pensionsstagandet skulle komma att indraga de före år 1919 gällande avlöningsförmånerna i beräkningen och därigenom pensionen bliva lägre än som väntats genom den nya löneregleringen.

Som bekant verkar en ny lönestats ikraftträdande städse så, att det för den reglerade tjänsten antingen automatiskt enligt civila pensionslagen inträdande eller i samband med lönestaten fastställda pensionsunderlaget omedelbart efter nämnda ikraftträdande blir gällande och grundar därpå utgående pension, under förutsättning att tjänstinnehavaren under minst fem år innehaft den tjänst, från vilken avgång äger rum. För öv-

ningslärare skulle nu under de närmaste tio åren efter den nya löneregleringens ikraftträdande, därest inga särskilda övergångsbestämmelser föreskrevs, vid beräkning av hel pension hänsyn tagas, vad angår sådana lärare, som förut ägt pensionsrätt, till sådant eller sådana pensionsunderlag, som gällde före 1918 års lönereglering, och vad angår sådana lärare, som förut ej ägt pensionsrätt, till enligt statskontorets förslag pensionsunderlag, beräknade enligt föreslagna bestämmelser på avlöning, som uppburits före nämnda lönereglering. Under de närmaste åren efter den nya löneregleringens ikraftträdande skulle alltså i betraktande av förutvarande små avlöningar pensionsbeloppen ställa sig relativt ofördelaktiga för att bliva högre, ju mer man närmade sig år 1928, och först efter sistnämnda år fullt motsvara vad man genom de av mig förordade bestämmelserna vill vinna. Otvetydigt synes mig en sådan anordning ej överensstämma med vad hittills uppställts såsom normer vid pensionsbeloppets beräkning, på samma gång den enligt mitt förmenande ej bringar full rättvisa beträffande de övningslärare, som vid uppnådd pensionsålder avgå under de närmaste åren. Billigheten synes mig därför kräva, att genom en övergångsbestämmelse en utjämning härutinnan kommer till stånd. Att, såsom i övningslärarnas skrift ifrågasättes, giva den nya lönestaten en retroaktiv verkan vid pensionens beräkning synes mig innebära en sådan principiell avvikelse från de grunder, på vilka nu i allmänhet gällande pensionsbestämmelser äro fotade, att jag icke finner mig kunna biträda ett dylikt förslag. Jag anser i stället frågan böra så lösas, att övergångsbestämmelsen får den innebörden, att hel pension skall utgöra, därest övningslärare efter uppnådd pensionsålder år 1919 avgår från sin tjänst, det under nämnda år för honom gällande pensionsunderlaget; därest lärare år 1920 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{2}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlagen, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919 och 1920; därest lärare år 1921 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{3}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlagen, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919—1921 o. s. v. samt, därest lärare år 1927 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{6}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlagen, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919—1927.

Vad till sist beträffar frågan om beräkning av pensionsavgifter för ifrågavarande lärare, synes mig vad statskontoret i detta avseende föreslagit välbetänkt, varför jag vill förorda detta förslag.

De bestämmelser jag nu förordat angående ifrågavarande lärares pensionering, synas mig, även om de falla inom ramen för civila pensionslagens stadganden, dock icke, på grund av sin alldeles speciella karaktär, böra inrymmas inom nämnda lag. Det förefaller mig lämpligast, att särskilt stadgande härom utfärdas, varvid hänvisning till detta bör ske från vederbörande paragrafer i nämnda lag.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att godkänna följande bestämmelser angående pensionering av vissa lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier:

1. För ordinarie lärare i övningsämne vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier — lärare i trädgårdsskötsel härvid undantagen — skall pensionsunderlaget i förhållande till den avlöning för år räknat, läraren skulle uppbara, därest han bestred tjänstgöring till den omfattning, som närmast föregående hösttermin var för hans tjänst bestämd, beräknas på det sätt,

att, pensionsunderlaget skall, om den sålunda beräknade årsavlöningen icke överstiger 700 kronor, utgöras av nämnda årsavlöning;

att, om denna årsavlöning överstiger 700 kronor men icke 3,700 kronor, pensionsunderlaget skall motsvara summan av 700 kronor och $\frac{2}{3}$ av den del av årsavlöningen, som överskjuter 700 kronor; samt

att, där nämnda årsavlöning överstiger 3,700 kronor, pensionsunderlaget skall motsvara summan av det på en årsavlöning av 3,700 kronor sålunda uträknade beloppet eller alltså 2,700 kronor och hälften av den del av årsavlöningen, som överskjuter 3,700 kronor.

2. Högsta pensionsunderlaget skall för sådan lärare utgöras av det gällande pensionsunderlaget, omräknat efter avlöning och övertidsersättning i högsta lönegraden, där icke redan det gällande pensions-

underlaget grundats på förhållandena i nämnda lönegrad.

3. Hel pension för sådan lärare skall utgöra $\frac{1}{10}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för läraren gällande under vart och ett av de tio år, som förflutit närmast före tidpunkten för pensionstagandet.

Övergångsbestämmelse. Hel pension skall utgöra, därest lärare efter uppnådd pensionsålder år 1919 avgår från sin tjänst, det under nämnda år för honom gällande pensionsunderlaget; därest lärare år 1920 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{2}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919 och 1920; därest lärare år 1921 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{3}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919—1921 o. s. v. samt, därest lärare år 1927 avgår från sin tjänst, $\frac{1}{9}$ av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, som varit för honom gällande under vart och ett av åren 1919—1927.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.

Bilaga.

Manliga teckningslärare vid realskolor.

Antal veckotimmar näst föregående hösttermin	Pensionsunderlag								
	Därå belopande årsavlönning i högsta lönegraden	enl. k. kung. ^{nr 1} / ₁ 1918 (avrundat tal)	enl. samma kung. dock lägst lönen oavkortad	enl. överstyrelsernas förslag	fasta lönen + 40 % för överskjutande veckotimmar	hela avlöningen för 10 veckotimmar: 60 % för överskjutande veckotimmar	hela avlöningen för 15 veckotimmar: 60 % för överskjutande veckotimmar	hela avlöningen för 6 veckotimmar: ⁷ / ₈ t. o. m. 20; ¹ / ₂ för överskjutande veckotimmar	hela avlöningen t. o. m. 700 kr.; på överskjutande avlöningen ⁷ / ₈ t. o. m. 3,700 kr.; därefter ¹ / ₃
10	1,800	1,070	1,800	1,800	1,800	1,800	1,800	1,388: 67	1,300: —
11	1,780	1,180	1,800	1,780	1,664	1,680	1,780	1,493: 34	1,406: 67
12	1,920	1,280	1,800	1,920	1,728	1,760	1,920	1,600: —	1,513: 33
13	2,080	1,390	1,800	2,080	1,792	1,840	2,080	1,706: 67	1,620: —
14	2,240	1,500	1,800	2,240	1,856	1,920	2,240	1,813: 34	1,726: 67
15	2,400	1,600	1,800	2,400	1,920	2,000	2,400	1,920: —	1,833: 33
16	2,560	1,710	1,710	2,560	1,984	2,080	2,464	2,026: 67	1,940: —
17	2,720	1,820	1,820	2,720	2,048	2,160	2,528	2,133: 34	2,046: 67
18	2,880	1,920	1,920	2,880	2,112	2,240	2,592	2,240: —	2,153: 33
19	3,040	2,030	2,030	3,040	2,176	2,320	2,656	2,346: 67	2,280: —
20	3,200	2,140	2,140	3,200	2,240	2,400	2,720	2,453: 34	2,366: 67
21	3,360	2,240	2,240	3,200	2,304	2,480	2,784	2,533: 34	2,473: 33
22	3,520	2,350	2,350	3,200	2,368	2,560	2,848	2,613: 34	2,580: —
23	3,680	2,460	2,460	3,200	2,432	2,640	2,912	2,693: 34	2,686: 67
24	3,840	2,560	2,560	3,200	2,496	2,720	2,976	2,773: 34	2,770: —
25	4,000	2,670	2,670	3,200	2,560	2,800	3,040	2,853: 34	2,850: —
26	4,160	2,780	2,780	3,200	2,624	2,880	3,104	2,933: 34	2,930: —
27	4,320	2,880	2,880	3,200	2,688	2,960	3,168	3,013: 34	3,010: —
28	4,480	2,990	2,990	3,200	2,752	3,040	3,232	3,093: 34	3,090: —
29	4,640	3,100	3,100	3,200	2,816	3,120	3,296	3,173: 34	3,170: —
30	4,800	3,200	3,200	3,200	2,880	3,200	3,360	3,253: 34	3,250: —
31	4,960	3,310	3,310	3,310	2,944	3,280	3,424	3,335: 34	3,330: —
32	5,120	3,420	3,420	3,420	3,008	3,360	3,488	3,413: 34	3,410: —
33	5,280	3,520	3,520	3,520	3,072	3,440	3,552	3,493: 34	3,490: —
34	5,440	3,630	3,630	3,630	3,136	3,520	3,616	3,573: 34	3,570: —